

Az IATUL 13. konferenciája

Dömötör Lajosné

Az International Association of Technological University Libraries (IATUL) 13. konferenciáját Ljubljánában rendezték 1989. május 22-től 26-ig, *Nemzetközi együttműködés a műszaki egyetemi könyvtárak között* címmel. A rendezvény házigazdája az Edvard Kardelj Egyetem Központi Műszaki Könyvtára volt.

A konferencián 18 országból 71 vendég vett részt, és 23 előadás hangzott el a következő szekciókban:

- A dokumentumszolgáltatás új módszerei
- A dokumentumok egyetemes hozzáférhetősége
- Kooperáció: a korlátok legyőzése
- Az információforrások megosztása az elektronikus korszakban

Az előadásokat egy érdekes ún. "panel" (meghívott résztvevőkkel rendezett) vita egészítette ki: *A nemzetközi szervezetek szerepe az együttműködés javításában. Tehe-tünk-e többet?* címmel.

Az IATUL elnöke, Dennis Shaw üdvözlő beszédében az 1955-ben alapított szervezet egyik fő célját a nemzetközi együttműködésben jelölte meg. A 34 év fontosabb eredményei között említette a folyamatosan fejlődő kapcsolatokat Ázsia, Dél-Amerika és Kelet-Európa országaival, és az IFLÁ-val született megállapodást a tevékenységek felesleges megkettőzésének megakadályozására. Végül kitért az IATUL-nak az ICSU-ban betöltött fontos nemzetközi szerepére. A következőkben szekciók szerint ismertetjük az elhangzott előadásokat:

A dokumentumszolgáltatás új módszereiről szekció

Dokumentumszolgáltatás: egy új korszak hajnala? — Andrew Braid, Nagy-Britannia

A világszerte folyó érdekes kísérletekről szólt, melyek a dokumentumok korszerű raktározásával, feltárással és szolgáltatásával kapcsolatosak. Az előadás a dokumentumszolgáltatás fejlődésének lehetőségeit mind a könyvtárak, mind a kiadók szempontjából tárgyalta.

Mikroszámítógépek új alkalmazása a könyvtárközi kölcsönzésben a Helsinkii Egyetem Műszaki Könyvtárában — Eeva Mörtinen, Finnország

A könyvtárközi kölcsönzés automatizálásának első lépése a külföldi dokumentumszolgáltató központokba, közülük is a British Library Document Supply Centre-be irányuló kérések számítógépes feldolgozása volt. A külföldre küldött kérések száma évente 12 000, ennek fele a British Libraryba megy. A British Library által kért formát a rendszer automatikusan alakítja ki. Egy nap egyszer továbbítják a kéréseket online módon vagy telexen a BLDSC-be. A kapott dokumentumok, illetve negatív válaszok regisztrálása szintén naponta történik. A rendszer elnevezése a dBASE III+ szoftver

Dokumentumcsere floppy disken — Rodes Trautman, USA

A floppy diskek postán könnyen továbbíthatók, s mindenki használhatja őket, aki személyi számítógéppel rendelkezik. Néhány standard program megléte esetén speciális dokumentumok cseréjére is alkalmazhatók (például kéziratok, rajzok). A 256 ASCII karakter készlettel készített, DOS szöveg fájlokat tartalmazó diskek cseréje máris lehetséges, mivel minden könyvtárosnak van TYPE, VIEW, BROWSE vagy LIST programja, ami képernyőn megjeleníti vagy kinyomtatja ezeket a fájlokat. A floppy disken történő dokumentumcsere hasznosságának példái után a szerző javaslata következett: a könyvtárosoknak meg kellene állapodniuk néhány programcsomag és korszerű szövegszerkesztő program használatában. Ez utóbbira vonatkozóan R. Trautman a Borland International cég "Sidekick Plus" programját ajánlotta.

Számítógépes információs rendszer kifejlesztésének alapjai a Központi Műszaki Könyvtárban — Nada Čučnik-Majcen, Jugoszlávia

A konferencia háziasszonya, az Edvard Kardelj Egyetem Központi Műszaki Könyvtárának igazgatónöje a fejlesztés fő céljait ismertette. Néhány ezek közül: a felhasználói igények meghatározása, a könyvtári szervezet korszerűsítése, a mérnöki tudományok, az ökológia és az energiakutatás terén, a megfelelő számítógépes programok kifejlesztése, adaptálása, a felhasználói oktatás megszervezése stb... Az előadás bemutatta a ljubljanei egyetem Központi Műszaki Könyvtárának feladatait a Szlovén és a Jugoszláv információs rendszeren belül.

IANI — Kapu a könyvtárközi kommunikációhoz — Elisabeth Mickos, Finnország

A Dániában kifejlesztett IANI program PC hálózaton keresztül egységes és könnyű intelligens csatlakozást biztosít három skandináv host-computerhez. Az információkeresés menü vagy az IANI parancsnyelv segítségével történhet, ez utóbbit lefordították minden host saját parancsnyelvére. Az IANI adatbázisok tartalmazzák néhány nagykönyvtár katalógusát, és a központi katalógusokat, amelyekből a felhasználó könnyen meghatározhatja a keresett dokumentum lelohelyét. Az IANI fejlesztésének következő állomása a dokumentumrendelés online módon történő megvalósítása volt az elektronikus "postaláda" segítségével. A felhasználó a kért dokumentumot közvetlenül kapja meg a küldő könyvtártól. Jelenleg az IANI rendszer három különböző skandináv host keresőnyelvét egyetlen egységes nyelvre fordítja le, a jövőben a különböző könyvtárközi kölcsönzési rendszerekkel bíró könyvtárak azonos módon vehetnek részt az IANI dokumentumrendelő rendszerben. Az IANI a hagyományos skandináv kooperáció jó példája.

A dokumentumok egyetemes hozzáférhetősége szekció

A publikációk egyetemes hozzáférhetősége az elektronikus korszakban — Maurice B. Line, Nagy-Britannia

A szerző a BLDSK nyugalmazott igazgatója, az IFLA UAP Program felelőse, a könyvtár tudomány világszerte ismert, tekintélyes képviselője. Az online módon használható központi katalógusok segítségével könnyű meghatározni a keresett dokumentumok lelohelyét. Egyre több dokumentum rendelkezésre bocsátása történik telefaxon. A könyvtárközi kölcsönzés és a dokumentumszolgáltatás kezd függetlenné válni az országhatároktól. A nemzetközi könyvtárközi kölcsönzésben a kérések száma évente 1,5-2 millió. A szerzők a korszerű szövegszerkesztő rendszerek segítségével önmaguk is publikál-

hatják műveiket, amelyek így gyakran kimaradhatnak a bibliográfiai ellenőrzés alól. A szerzők által készített inputok a kiadóknál online módon érhetőek el. A kiadók bizonyos dokumentumok teljes szövegét elektronikus úton teszik hozzáférhetővé, pl. referenz műveket, folyóiratcikkeket. A teljes szövegeket tartalmazó CD-ROM-ok használata sokféle: többek között cikkeket lehet róluk igény esetén kinyomtatni, mint pl. a British Library ADONIS programja teszi, amelyik 219, leggyakrabban használt biokémiai folyóirat cikkeit szolgáltatja CD-ROM-okról. A szerző elemzi a CD-ROM-ok használatának gazdaságossági, használati, hardver-szoftver problémáit, amelyek megoldására a következő évek kísérletei fognak választ adni.

A tudományos folyóiratok beszerzésének és használatának néhány problémája Lengyelországban — Henryk Szarsky, Lengyelország

Az előadó a magyar helyzethez hasonló, a folyóiratbeszerzésre kiható gazdasági nehézségeket ismertette. A wroclawi Műszaki Egyetemi Könyvtár a belföldi és a nemzetközi könyvtárközi együttműködés segítségével kívánja leküzdeni a beszerzés korlátait.

A ljubljani Edvard Kardelj Egyetem Központi Műszaki Könyvtárának közreműködése a folyóiratok egyetemes hozzáférhetőségében — Mara Slajpah és Lepsa Sturm, Jugoszlávia

Elmondták, hogy a 40 éves fennállását ünneplő könyvtár 1957-ben kezdte meg a központi folyóiratkatalógus építését, ekkor még cédulakatalógus formában. 1975-ben márszámítógéppel készült a nyomtatott változat (ennek két kiadása volt), majd 1984-ben a kiegészítés COM-katalógus formában jelent meg. A szlovén decentralizált könyvtári hálózat számára, amelyben a műszaki egyetemi és a szakkönyvtárak vesznek részt, a központi katalógus a szerzeményezés és a rendelkezésre bocsátás koordinálásának eszköze. A fejlesztés következő lépése a katalógus online hozzáférhetővé tétele.

A nemzetközi együttműködés eredményei és hatása a Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtárában — Dömötör Anna, Magyarország

Az előadás a dokumentumszolgáltatás, az együttműködési szerződések keretében folyó tevékenység és az IATUL munkában való részvétel szerény eredményeit ismertette.

Együttműködés az állományfejlesztés terén Hollandiában — Gerard a. J.S. van Marle, Hollandia

Van Marle előadásából kiderült, hogy a 70-es évek közepén történtek az első lépések a külföldi irodalom beszerzésének összehangolására. Az egyetemi könyvtárak költségvetésének lényeges csökkentése megerősítette az együttműködési törekvéseket. 1983-ban állították fel azt a bizottságot, amely a Royal Library, az egyetemi könyvtárak és a Tudományos Akadémia könyvtárai közötti együttműködést szervezi. A bizottság két jelentésben (1985, 1987) számolt be eredményeiről.

A Budapesti Műszaki Egyetem szerepe a nemzetközi információcserében — Lebovits Imre, Frank Róza, Remsző Gábor — Magyarország

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában folyó nemzetközi dokumentumszolgáltatás és a személycseré eredményein kívül az előadás ismertette a Magyarországon 1986-ban kezdődött Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programot és a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának szerepét ebben.

A kooperáció — a korlátok legyőzése szekció

Az UNESCO Általános Információs Programja és ennek szerepe a regionális kooperatív információs hálózatok fejlesztésében — John B. Rose, Franciaország

Az UNESCO tevékenysége 5 irányban folyik: az információcsere és a távközlés módszereinek, szabványainak, eszközeinek fejlesztése az UNISIST keretében; új technológiák bevezetése, adatbázisépítés; regionális kooperatív információs programok és hálózatok létesítése; a nemzeti információpolitika és infrastruktúra támogatása; végül az információs szakemberek és a felhasználók oktatása. Az előadás különösen a fejlődő országokban folyó UNESCO tevékenységet részletezte.

Az információ szerepe a fejlesztési problémák megoldásában — Aleksandra Kornhauser, Metka Vrtacnik, Jugoszlávia

Az előadás szintén az UNESCO-tevékenységéről szólt. A kevésbé fejlett országokban a gazdasági válság ellen hat a jó információcsere a tudományban és a technikában. Az UNESCO nagy súlyt helyez az információs szakemberek, kutatók és döntéshozók oktatására. Az előadásban a problémamegoldó információs módszer lépéseinek bemutatása környezettudományi kérdéseken történt. A szerzők ismertették a problémamegoldó team ideális összetételét.

Műszaki Egyetemi Könyvtár nemzeti és nemzetközi együttműködése adatbázisok területén — Aud Lamvik, Norvégia

A Norvég Műszaki Egyetemi Könyvtár tevékenységét ismertette, amelynek működési elvei hasonlóak a magyar műszaki egyetemi könyvtárakéhoz. A szolgáltatások láncolata bibliográfiai szolgáltatásból, dokumentumszolgáltatásból és felhasználói oktatásból tevődik össze. A könyvtár részt vesz a kiváló skandináv könyvtári együttműködésben és további európai projectekben is.

Ausztrália — a nagy távolságok problémája — Richard J. Leadbetter, Ausztrália

Az előadás a gazdagság problémáit mutatta be. Az igen szellemes, szórakoztató előadás leszögezte, hogy Ausztrália kultúrája európai alapú ugyan, azonban Ázsiához van közelebb. A személyes kapcsolatok ápolásának akadálya a nagy távolság és a magas útiköltség. Így a könyvtárak mindössze egy-egy vezető könyvtárossal képviseltetik magukat a nemzetközi rendezvényeken. A legkönnyebb hozzáférés az amerikai DIALOG adatbázisokhoz van, sok európaihoz nincs. Az ausztrál tudósok sokszor nem tudják a szomszédos ázsiai népek nyelvét. Sok folyóirat nem jut el Ausztráliába. Az együttműködés még országon belül sem könnyű, de javulni fog. A földrésnyi kiterjedésű, gazdag ország könyvtári életének nehézségeiről hallva a magyar résztvevők felidézheték saját problémáikat, miközben szomorúan állapíthatták meg, hogy a kelet-európai országokból a közeli Jugoszláviába mindössze néhány résztvevő érkezett, bizonyára az anyagi nehézségek miatt.

Együttműködés és egymásrautaltság a Fachinformationszentrum és a tudományos könyvtárak között — Klaus Lankenau, NSZK

A hazánkban is jól ismert Fachinformationszentrum, Karlsruhe tevékenységét ismertette a következő előadás. Az együttműködés az adatbázisok előállítására, az online adatbázisok használatára és a dokumentumszolgáltatásra vonatkozik.

Nemzetközi együttműködés — Az IATUL tagság előnyei — Vladimir T. Borovansky, USA

Az előadó örömmel állapította meg az észak-amerikai könyvtárak növekvő aktivitását az IATUL-ban, a szovjet és a kelet-európai könyvtárak bekapcsolódását a nemzetközi együttműködésbe.

A könyvtári együttműködés néhány fejlesztési problémája a jugoszláv tudományos és műszaki információs rendszerben (SSTI) címmel a jugoszláv tudományos és műszaki információs rendszer kapcsolatát vázolta fel Dora Secic előadása.

Tudományos és műszaki dokumentált információ az UNESCO nemzetközi hidrológiai programjában — Paul Nieuwenhuysen, Belgium

Nieuwenhuysen előadása bemutatta azt a munkacsoportot, amely ajánlásokat készít az UNESCO-nak a hidrológiai információkkal kapcsolatban. A szerző ismertette a kidolgozott ajánlásokat, melyek legtöbbször a hidrológiai információkat igénylő felhasználók oktatásával, a szakterületen működő információs szakemberek képzésével, információs segédeszközök, adatbázisok létrehozásával foglalkozott. Végül felsorolt néhány eredményt, amelyet máris megvalósítottak, pl. nyári tanfolyamot a hidrológiai információról, hidrológiai témákról készülő SDI szolgáltatást, adatbázis építést a hidrológiai dokumentumokról stb...

A források megosztása az elektronikus korszakban szekció

Könyvtárközi kölcsönzésre szolgáló kísérleti hálózat terve Európában — Look Costers Hollandia

1989 elején nemzetközi munkacsoport tett javaslatot az Európai Közösség bizottságának nyitott kommunikációs rendszer felállítására, mely a könyvtárközi kölcsönzést szolgálná. A számítógéppel támogatott könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatások a különböző európai országokban lehetővé tennék a források megosztását és az állományok kombinálását, egyesítését a végfelhasználók számára. A jelenleg létező könyvtárközi hálózatok nem kompatibilisek egymással. A rendszer kialakításában Anglia, Franciaország és Hollandia venne részt.

Az izraeli egyetemi könyvtárak számítógépes hálózatai — Nurit Roitberg, Izrael

Állami támogatással építették ki az egységes szoftver és hardver alapú rendszert. A szoftver az Izraelben kifejlesztett "Aleph" elnevezésű könyvtári rendszer. Az egységes kereső nyelv könnyű az olvasók számára. A MARC rendszer alapján bevitt adatokat a hálózat központi számítógépe tárolja. A következő terv a fax hálózat kiépítése a dokumentumszolgáltatás érdekében.

Könyvtárak stratégiai tervezése az elektronika korszakában — Shirley K. Baker, USA

A Massachusetts Institute of Technology könyvtárainak terveit ismertette az előadó. A tervek az elektronikus információs szolgáltatókkal foglalkoznak, az egyetem szerepével a források biztosításában és az egyetem és az információs szolgáltatók (pl. OCLC) közötti kapcsolattal. A MIT a terveket ismertette 14 egyetemi könyvtárral, és megnyerte őket a koncepció elterjesztésének és a fejlesztés variációinak.

Információ a csúcstechnológia szolgálatában az Otaniemi Tudományos Parkban — Irma Pasanen-Tuomainen, Finnország

A finn kolleganő bemutatta, milyen információkat igényeltek a Helsinki Műszaki Egyetem Könyvtárától a csúcstechnológiát képviselő kisvállalkozások az utóbbi 3 évben.

A kísérleti időszak alatt a résztvevő vállalkozások ingyen kapták az információt, hogy rávezzék őket az információs szolgáltatások használatára. 1989-től már fizetni kell a szolgáltatásokért. Az online információkeresés és a dokumentumszolgáltatás igénybevételét vizsgálták, összehasonlítva a felhasználók viselkedését az ingyenes és a térítéses szolgáltatások esetén.

A 13. IATUL konferencián elhangzott előadások mindegyike kapcsolatban volt a könyvtárak közötti együttműködés gondolatával. Ha a gazdag országok műszaki egyetemi könyvtárai is az együttműködésben látják a további fejlődés útját, hogyne lenne ez számunkra, magyar könyvtárak számára fontos, mikor anyagi és technikai lehetőségeink korlátozott volta szinte kényszerítő erővel ösztönöz az együttműködésre, a feladatok megosztására. Ugyanez volt a tanulsága a fehér asztalnál, a fogadásokon és a kiránduláson folytatott beszélgetéseknek is. A konferencia zsúfolt munkanapjait színesítette a híres túristaparadicsomba, Bledbe tett kirándulás. A havas hegyekkel övezett tó, rajta a kis sziget dombján épült templomocska tornyából zengő harangszó örökre emlékezetes marad. A záró vacsorát a Swets és Zeitlinger cég adta. A jó hangulatra jellemző volt, hogy a résztvevők közül sokan táncra perdültek, s Maurice B. Line-ról is megtudhatták a résztvevők, hogy nemcsak a könyvtártudomány kiváló képviselője, hanem remek táncos és gavallér is.

= = =

ELEKTRONIKUS AMERIKAI-SZOVJET ADATCSERE a pszichológiában. A PsychNet tájékoztatási vállalat bekapcsolódott egy nemrég létesült amerikai-szovjet csomagkapcsolásos digitális adatcsere-vállalkozásba. A műbolygós összeköttetés nemcsak az elektronikus postaforgalmat teszi lehetővé, hanem programok és adatfájlok cseréjét is az amerikai (USA, Kanada) és a szovjet kutató és gyakorló pszichológusok között. A PsychNet segíteni kívánja szovjet kutatóhelyek számítógépes berendezéssel való ellátását, a cserekapcsolatot pedig a jövőben a szakmai, ill. könyvtári adatbázisok használatára is ki akarja terjeszteni. (Information Today, 1989. szept.)